

NOTE: Artikel zaterdagkrant Volkskrant over Octrooien en Innovatie

1 of 1 DOCUMENT

de Volkskrant

de Volkskrant

25 april 2015 zaterdag

Strijd om de macht: het octrooi als hangslot

BYLINE: DOOR CARLIJNE VOS

SECTION: Economie

LENGTH: 2075 woorden

Nederland vroeg vorig jaar 8.100 patenten aan, een recordaantal. Toch brokkelt het vertrouwen in het octrooisysteem af. Want een patent zegt weinig over de innovatiekracht van Nederland. Het is voor multinationals 'met diepe zakken' vooral een manier om hun markt af te scherm.

'J e kunt prachtige dingen bedenken, maar je hebt er niets aan als je ze niet aan de man weet te brengen.' In de smaakvol ingerichte productiehhal van technologiebedrijf Nedap wijst bestuursvoorzit- ter Ruben Wegman naar een open doosje vol elektronica dat het geheim van een unieke besparing op verlichting bevat: Luxon Smart Lighting. 'Het is een geweldige uitvinding, waarmee bedrijven wel 65 procent energie kunnen besparen, maar het verkocht voor geen meter. Toen besloten we een industrieel ontwerper aan het werk te zetten om een mooi armatuur voor een lamp te maken en de software pasklaar aan te leveren. Nu loopt het wel. De klant wil geen toegang tot slimme uitvindingen, die wil de stekker in een stopcontact kunnen steken en er geen omkijken meer naar hebben.'

Sinds Nedap enkele jaren geleden tot dat besef is gekomen, stroomt de creativiteit door het bedrijf. Alle 750 werknemers hebben de expliciete opdracht om technologische toepassingen te bedenken die te verkopen zijn. 'Vroeger waren we er trots op de Willy Wortels van Oost-Nederland te zijn, nu gaat het erom de markt in beweging te krijgen. Daarvoor geven we onze mensen optimale vrijheid', zegt Wegman, wijzend naar de jonge industrieel ontwerper die al na anderhalve week met een eerste lampmodel kwam. 'Ons credo luidt: vraag liever vergiffenis achteraf dan toestemming vooraf. Dat vertraagt het creatieve proces alleen maar.'

Nedap is een van de innovatieve parels van Nederland. Het technologiebedrijf ontwikkelt sorteer- en voedersystemen voor de veehouderij, beveiligingssystemen voor luchthavens, parkeeroplossingen voor binnensteden door voertuigherkenning en ingenieuze sorteer- en beveiligingssystemen voor multinationale kledingwinkels. Elke 'markt' heeft haar eigen productiegroep in een van de hallen van het moderne complex in Groenlo met het doel zo veel mogelijk nieuwe toepassingen te bedenken. Jaarlijks besteedt Nedap 21 miljoen euro aan research & development, ruim 10 procent van de omzet. Dat is relatief veel.

Alle reden om aan te nemen dat Nedap die investeringskosten wil terugverdienen door octrooi aan te vragen voor zijn uitvindingen, maar Wegman heeft weinig op met octrooibeschermt. 'Je kunt beter meer producten verkopen dan overal patent op aanvragen. Het kost je handen vol geld, duurt te lang - omdat elektronische vernieuwingen elkaar steeds sneller opvolgen - en geeft je ook nog onvoldoende zekerheid. Omgekeerd heb je er alleen maar last van: laatst nog werden we aangeklaagd over inbreuk op een octrooi. Of je bent een

paar ton kwijt aan advocatenkosten of je moet de boel afkopen met een licentie. Linksom of rechtsom; je bent sowieso de sjaak.'

Vorige maand werd bekend dat Nederland een recordaantal octrooiaanvragen heeft ingediend bij het Europees Octrooibureau (EPO). Met 8.100 aanvragen - een groei van 9,1 procent - komt Nederland op de derde plaats van Europese aanvragers. Goed nieuws dus voor de bv Nederland die het in de mondiale concurrentiestrijd zal moeten hebben van haar hoogwaardige technologische kennis. Die kennis is ruimschoots voorhanden bij grote multinationals als Philips, DSM, NXP, Shell, ASML en Unilever. Tezamen dienden 'de grote zes' 3.900 aanvragen in om hun uitvindingen te beschermen, bijna de helft van de Nederlandse aanvragen. Na Samsung is Philips veruit de grootste octrooiaanvrager in Europa.

Een signaal dat de crisis voorbij is en bedrijven weer investeren, jubelde EPO-topman Benoît Battistelli bij de presentatie van de cijfers. 'Europa versterkt zijn positie als mondiaal knooppunt van innovatie en technologie. Daarmee bevordert het het Europese concurrentievermogen, de economische kracht en de banenmarkt.'

Mkb

Mooie woorden, maar volgens Henk **Volberda**, hoogleraar strategisch management aan de Erasmus Universiteit, valt er wel wat af te dingen op de cijfers. 'Een patent is nog geen innovatie. Het is alleen nog maar bescherming van een uitvinding. Of die vinding ook leidt tot vermarkting van een product hangt van heel andere dingen af. Innovatie wordt maar voor 25 procent bepaald door investeringen in research & development, de rest is vooral een kwestie van leiderschap, visie, bedrijfscultuur, keuze van afzetkanalen of bijvoorbeeld succesvolle samenwerking met klanten.'

Het aantal octrooien zegt weinig over de innovatiekracht van Nederland, vindt ook Willem Hoyng, advocaat en hoogleraar intellectueel eigendomsrecht aan de Universiteit Tilburg. 'Dankzij grote bedrijven als Philips, DSM en ASML scoren we goed, maar het is veel interessanter als kleinere bedrijven octrooi aanvragen. In tegenstelling tot Duitsland en zelfs Frankrijk deinst het mkb in Nederland er juist vaak voor terug om de geld- en tijdsverslindende procedures aan te gaan. Ze zien het als een kostenpost waarvan het maar de vraag is of het wat oplevert. Slechts 25 procent van de aanvragen komt van het mkb.'

Het verkrijgen van een patent duurt gemiddeld drie jaar en kost minimaal 30 duizend euro. Die kosten kunnen oplopen tot eurotonnen wanneer het octrooi in de rechtszaal moet worden verdedigd tegen concurrenten of zogenoemde patenttrollen - bedrijven die oude patenten opkopen om licenties te verhandelen of nieuwkomers juridisch de pas af te snijden. 'Steeds vaker blijkt een octrooibeschermer helemaal geen stand te houden voor de rechter', zegt Hoyng. 'Zeker Nederlandse rechters kijken uiterst kritisch naar de waarde van een octrooi; ze verklaren het heel snel nietig of ze vinden niet dat er sprake is van inbreuk. Als ondernemer raak je dan wel ontmoedigd om er überhaupt aan te beginnen. Zo'n mkb'er denkt dan: beter imiteren dan innoveren. Dat is een zorgwekkende trend.'

'Het patentrecht is doorgeslagen', bevestigt Jan-Willem Breukink, oud-directeur en bestuurslid van zaadtechnologiebedrijf Incotec in Enkhuzen. 'Sommige bedrijven lijken er wel een hobby van te maken om overal patent op te vragen, al zit er maar een schroefje op een andere plek. Daar mag wel wat kritischer naar gekeken worden.'

Over de discussie die momenteel in de zadenindustrie speelt, waar grote bedrijven als Monsanto concurrenten van de markt af proberen te houden met patenten op discutabele uitvindingen, zegt Breukink: 'Als het gaat om de 'vondst' van een natuurlijke eigenschap in de natuur, dan is het de vraag of dat patentwaardig is. Die actuele discussie moet nu worden gevoerd.'

Blauwe coating

Uit de sorteermachines in de grote fabriekshal van Incotec in Enkhuzen rollen zaden met een knalblauwe coating, bestemd voor een naburige groenteteler. Het Noord-Hollandse bedrijf, dat in de jaren zestig begon met het 'pilleren' van zaden is mondiaal een van de grootste spelers op het gebied van zaadverbetering. Een recente 'doorbraaktechnologie' is een röntgenapparaat, waarmee zaden kunnen worden geanalyseerd en gesorteerd op kwaliteit.

'Dit emmertje is goud waard', wijst laboratoriumspecialist Mats Boots. 'Eén tomatenzaadje dat een optimale kans heeft te ontkiemen, kost 30 cent. In dit emmertje zitten een miljoen zaadjes met een optimale kiemkracht van 85 procent.'

Met de technologie de best kiembare zaden te sorteren, heeft Incotec een belangrijke troef in handen om de positie op de wereldvoedselmarkt te verbeteren. En dus heeft Incotec voor het röntgenapparaat - althans voor een deel van de software - wél patent aangevraagd. 'Maar in het algemeen zijn we terughoudend en vooral defensief in ons patentbeleid', zegt Breukink. 'Je moet heel nuchter kijken of het zinvol is om patent aan te vragen. Als je de kosten niet kunt terugverdienen of je kunt niet controleren of je vinding elders wordt gekopieerd of tegelijkertijd is bedacht, moet je er niet aan beginnen.'

Rijstkorrel

Het spreekt boekdelen dat het vooral de grote bedrijven zijn die patent aanvragen, vinden de hoogleraren **Volberda** en Hoyng. 'Je moet diepe zakken hebben om octrooi aan te vragen én om het dan ook nog te kunnen beschermen voor de rechter. Je moet nu naar verschillende nationale rechters om je octrooi te handhaven en elke rechter oordeelt anders. Dat is een groot probleem', zegt Hoyng. 'Die juridische willekeur ondermijnt de waarde van het patent. Met als gevolg dat multinationals die veel investeren in innovatie nu in zijn algemeenheid in een kwaad daglicht worden gesteld. Dat is een kwalijke zaak. Als een bedrijf een rijstkorrel ontwikkelt die zonder water kan zodat hij ook in de Sahel kan worden verbouwd, is dat wel degelijk een welkome uitvinding. Bedrijven moeten die onderzoekskosten dan kunnen terugverdienen.'

Het Europees Parlement dringt al jaren aan op harmonisering van het octrooirecht om te voorkomen dat nationale rechters beslissingen van het EPO (Europees Octrooibureau) terugdraaien.

Volgens woordvoerder Rainer Osterwalder van EPO wordt de installatie van het Europese Octrooigerecht, dat al enkele keren is uitgesteld maar nu is voorzien voor volgend jaar, een doorbraak in het Europees patentsysteem. 'We hebben een eenduidig rechtssysteem nodig omdat de economische waarde van patenten toeneemt, zeker nu ook steeds meer niet-Europese bedrijven hier patent aanvragen', aldus Osterwalder.

Op de Europese lijst is het Zuid-Koreaanse Samsung met ruim 2.500 octrooiaanvragen inmiddels nummer een, het Chinese Huawei staat op de zesde plaats. Maar ook in de Nederlandse toptien duiken de namen op van het Japanse Canon en het Saoedische oliebedrijf Sabic. 'Die bedrijven kijken gewoon naar het gunstigste vestigingsklimaat en vanuit dat land doen ze de patentaanvraag', zegt **Volberda**. 'Over de Nederlandse innovatiekracht zegt die lijst dus niet zo veel.'

Volgens **Volberda** maakt de internationalisering van de Europese octrooilijst duidelijk dat opkomende landen zich steeds meer richten op research & development. 'Er is een transformatie gaande in die landen van productiefabriek - 'of copycat-land' - naar kenniseconomie. Je ziet dat het belang van het hebben en toe-eigenen van kennis dan ook toeneemt. Maar omdat het beschermen van intellectueel eigendom in Azië nog weinig voorstelt, doen die bedrijven het in Europa.'

Volgens Osterwalder van de EPO is de kwaliteit van de Aziatische aanvragen goed, beter zelfs dan de Amerikaanse. Amerikaanse bedrijven zijn volgens hem gewend dat uitvindingen in de Verenigde Staten makkelijker worden gepatenteerd. Gemiddeld wordt nog geen 30 procent van de aanvragen goedgekeurd. De slagingskans verschilt bovendien per sector. Aanvragen in de biotechnologie en medische technologie, waar de Nederlandse bedrijven sterk in zijn, hebben een relatief laag slagingspercentage.

'Je moet wel kritisch zijn waarvoor je octrooi aanvraagt, bevestigt Hans Jongste, Nederlands en Europees octrooigemachtigde bij NLO dat Nederlandse bedrijven begeleidt met hun aanvragen voor het EPO. 'Je moet je geld kunnen terugverdienen. Het heeft geen zin octrooi aan te vragen voor bijvoorbeeld Spanje als je daar geen zaken wil doen.'

Het is volgens Jongste niet zo dat grote bedrijven meer kans maken dan kleine bedrijven, wel verschilt de onderliggende motivatie om patent aan te vragen.

Tandenborstels

Zo erkent Philips de ene keer octrooi aan te vragen om recente uitvindingen te beschermen en de andere keer juist om het met andere te delen door de licenties te verlenen. Het eerste doet Philips met elektronische tandenborstels, het tweede met led-lampen. 'Het idee dat bedrijven met diepe zakken een voorsprong hebben, is een beetje een idee-fixe aan het worden', zegt Björn Teuwsen, zagsman intellectueel eigendom van Philips. 'Juist kleine start-ups zien er meer en meer het nut van in om patent aan te vragen voor hun uitvindingen. Dat maakt ze aantrekkelijk voor investeerders.'

Toch erkent ook Teuwsen dat het patentrecht complexer wordt naarmate uitvindingen zich sneller opvolgen en de juridische willekeur toeneemt. 'Maar dat betekent niet dat je het dan maar niet moet doen.'

In Enkhuizen, waar tientallen laboranten op deze zonnige dag nauwkeurig partijen ontkiemde zaden controleren, komt Breukink tot een andere conclusie. 'Heeft je uitvinding een levensduur van nog geen drie jaar of bevindt een deel van de concurrentie zich ver weg, dan moet je niet alles meer willen beschermen. Zonde van je geld en tijd.'

Innovatie